

Sumeri senidateerimata müütide kirjapanekuajast

Peeter Espak

Mesopotaamia ajalooliste tekstide kronoloogia on üpriski lihtsasti paika pandav, sest nii kuninglikes raidkirjades, kuninglikes hümnides kui mitmetes teisteski kirjanduslikes ja ametlikes tekstides mainitakse tihti ka tellijateks või koostajateks olnud valitsejate nimesid. Kuigi suur hulk ajaloolistest kroonikatest ja kuninglikest hümnidest on säilinud märksa hilisemate ümberkirjutuste või koopiatena, saab neist valdava osa puhul siiski oletada, et teksti algsisu pärineb ära nimetatud valitseja enda eluperioodist. Aga hoopis problemaatilisem on seis mütoloogiliste tekstide dateerimisega, sest jumaluste ja erinevate kangelaskujude seiklustest ning maailma loomisest ja olemusest jutustavates tekstides ei leidu ühegi konkreetse ajalooperioodi asetatava valitseja või muu ameti-mehe isikunimesid. Seetõttu peab nende koostamisaja ligikaudseks määramiseks kasutama võrdlusmaterjali täpsemalt dateeritavatest tekstidest, mille kronoloogia on tuvastatav. Sumeri suured müüdid jumalate Enki, Enlili, Inanna, Ninurta jt tegudest on aga sumeri kirjanduse ja mütoloogia olulisemateks allikateks ning ühtlasi kogu maailma „ilukirjanduse“ ühed varajasemad näited. Kuid ilma oluliste sumeri müütide kronoloogia kasvõi ligikaudse väljaselgitamiseta puudub võimalus saada selgepiirilist arusaama kogu Lähis-Ida usundiloost, kirjandusajaloost ja ideoloogia arengutest.

Artikkel ilmub Eesti Teadusagentuuri PUT 500 („Vana Lähis-Ida loomismütoloogia ja panteoni struktuuriline areng: Diakrooniline analüüs kõige varajasematest allikatest Babüloni esimese dünastiani“) toel.

Isini riigi kuninga Išme-Dagani (valitses 1953–1935) ajastust pärit hümnides ja oletatavasti ka tollest perioodist pärinevates nutulauludes on nähtavad varasemates kuninglikes hümnides ja raidkirjades puuduvad jumalate genealoogiad ja tituleerimised. Näiteks jumal Enkit kutsutakse „püha Ani esmasündinud pojaks“ (dumu-saḡ an kù-ga) ning jumalanna Uraš esineb kui tema ema. Ani ja Urašit kutsutakse ka mitmete teiste oluliste jumaluste vanemateks. Enkit kutsutakse ühtlasi „nooremaks Enliliks“, kes on saanud oma „enlillikkuse“ suurte Sumeri jumalate (Enlili ja Ani) käest kingituseks või mingi ülesande täitmiseks. Ka Sumeri maailmakorda määravad pühad reeglid me-d on ta saanud tähtsatelt Anunna jumalatelt ning Anilt ja Enlililt.¹

Enki ja maailmakord

Üheks peamiseks põhjuseks, miks võiks müüdi *Enki ja maailmakord* dateerida just Isini ajastusse, on müüdis esinev Enki tiitel „Ani poeg“. Varasemates Ur III ajastust pärinevates tekstides ei ole Enkit kunagi nõnda tituleeritud. Aga samas esineb müüdis ka tiitleid, mis olid juba Ur III ajastul kasutusel, nagu näiteks „jumalate vanem vend“ ja Enlil-banda — „noorem Enlil“.

Enki ja maailmakord, 68:²

a zi am-gal-e ri-a-me-en dumu-saḡ an-na-me-en

Olen hea seeme, mille seemendas metspull,
olen Ani esmasündinud poeg!

Enki ja maailmakord, 80:

ù-tu-da dumu-saḡ an kù-ga-me-en

Ma olen sündinud püha Ani esimese pojana!

¹ Vt lähemalt Peeter Espak. The God Enki in Sumerian Royal Ideology and Mythology. *Dissertationes Theologiae Universitatis Tartuensis* 19. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 2010, lk 87jj.

² Müüdi väljanne: Carlos A. Benito. “Enki and Ninmah” and “Enki and the World Order.” Ph.D. dissertation. University of Pennsylvania, 1969, lk 77–113 ja The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature (ETCSL) 1.1.3: J. A. Black, G. Cunningham, J. Ebeling, E. Flückiger-Hawker, E. Robson, J. Taylor, G. Zólyomi. —<http://www-etcs.orient.ox.ac.uk/>. Oxford, 1998–2006.

Enki ja maailmakord, 71:

šeš gal diğir-re-e-ne-me-en h́e-ğ́ál šu du₇-me-en
 Ma olen jumalate vanem vend, olen külluse käsitseja!

Kuningas Ur-Ninurta B hümnid ja müüdi *Enki ja maailmakord* sarnasused panid ka Vene assürioloogi V. Emelianovi järeldama, et kogu müüt võiks olla kirja pandud Ur-Ninurta valitsusajal (1923–1896).³ Kuid väga paljusid sarnasusi leidub selle müüdi ja ka mitmete teiste Isini valitsejate hümnide vahel, mistõttu ei oleks ehk soovitatav liigse kindlusega omistada teksti koostamist mingile konkreetsele valitsejale, vaid piirduda pisut laiema võimaliku ajavahemikuga. *Enki ja maailmakord* kui kuningas Išme-Dagani (1953–1935) hümnid kirjeldavad Enkit viljakuse ja külluse tagajana ja eriti jumalana, kes „toob seemne esile“.

Enki ja maailmakord, 52–54:

[a-a] ^[d]en-ki ùğ numun-a è-ni numun zi h́e-i-i
^dnu-dím-mud u₈ zi ģ́á è-ni sila₄ zi h́e-ù-tu
 áb numun-a è-ni amar zi h́e-ù-tu

Kui isa Enki läheb (kohtuma) seemendatud inimestega,
 tulgu hea seeme sellest esile!
 Nudimmud läheb (kohtuma) heade tiinete lammastega,
 sündigu sellest head talled!
 (Enki) läheb (kohtuma) seemendatud lehmadega,
 sündigu sellest head vasikad!

*Išme-Dagan X, 7:*⁴

en numun i nam du₁₀-bi tu-tu ús dab₅-bi pà-pà
 Isand (kes paneb inimkonna) seemne esile tulema,
 kes loob head saatust talle, kes leiab talle õige raja!

³ Владимир Емельянов. Шумерский календарный ритуал (категория ME и весенние праздники) / (Calendar Ritual in Sumerian Religion and Culture (ME's and the Spring Festivals). (Orientalia) Санкт-Петербург: Петербургское востоковедение, 2009: lk 298–299, tabel 17: Enki ja maailmakord 62–67 / 251–254 vastavuses Ur-Ninurta B hümnid ridadega 6–12, 13–15, 25–26.

⁴ Hümnid väljaanne: Åke W. Sjöberg, Miscellaneous Sumerian Hymns. — Zeitschrift für Assyriologie und vorderasiatische Archäologie (ZA) 63 (1973), lk 40–48; ETCSL 2.5.4.24.

Sarnaselt Isini perioodi kuninglike hümnidega saab Enki ka müüdis *Enki ja maailmakord* volitused olla kogu maa organiseerija ja kohtunik jumal Enlililt. Nagu H. Vanstiphout järeldab: “Enki tegi, mis tal kästi teha.”⁵

Enki ja maailmakord, 75–76:

^den-líl-da kur-ra igi ġál-la-ka nam tar-ra-me-en
nam tar-ra ki u₄ è-a-ke₄ šu-ġá mu-un-ġál

Enlili kõrval asetab oma pilgu maade üle. Mina olen saatuste määraja!
Saatuste määramise on ta andnud minu kättesse paigas,
kus päike tõuseb!

Enki ja maailmakord kirjeldab suhteliselt detailselt ka Enki Abzuplit Eridus. See asub soisel alal (vt read 96, 168), kus kalad ujuvad pilliroos (98) ja milles sooritatakse puhastusriitusi (105–106). Need motiivid on sarnased näiteks Išme Dagoni hümniga Enkile (read 1–4)⁶ ja Išme-Dagoni D hümnile (B 8).⁷ Üks *Enki ja maailmakorra* lõik kirjeldab aga Enkilt emajumalusele antud ülesandeid. Emajumalanna Aruru on samastatud jumalanna Nintuga ning kirjeldatud on emajumaluse instrumente nabanööri läbilõikamiseks⁸ ja sünni juures abistamise funktsiooni.

Enki ja maailmakord, 394–397:

^da-ru-ru nin, ^den-lí[l-lá-k]e₄
^dnin-tu nin tu-tu-d[a]
sig₄ tu-tu kù nam-en-na-ni šu ħé-em-ma-an-[ti]
gi-dur-ku₅ im-ma-an ga-raš^{sar}-a-ni ħé-em-ma-da-a[n-r]i

⁵ Herman Vanstiphout. Why Did Enki Organise the World? — Irving. L. Finkel, Mark J. Geller (toim.). Sumerian Gods and their Representations. Cuneiform Monographs 7. Groningen: Styx Publications, 1997, lk 120.

⁶ Hümn väljaanne: Steve Tinney. The Nippur Lament: Royal Rhetoric and Divine Legitimation in the Reign of Išme-Dagan of Isin (1953–1935 B.C.). (Occasional Publications of the Samuel Noah Kramer Fund 16.) Philadelphia: The University of Pennsylvania Museum, 1996, lk 71; ETCSL 2.5.4.b.

⁷ Hümn väljaanne: Åke W. Sjöberg. Miscellaneous Sumerian Texts, II. — Journal of Cuneiform Studies (JCS) 29 (1977), lk 29–32; Miscellaneous Sumerian Hymns. — ZA 63 (1973), lk 13–16; ETCSL 2.5.4.04.

⁸ Vt Marten Stol. Birth in Babylonia and the Bible: Its Mediterranean Setting (with a chapter by F.A.M. Wiggermann). — Cuneiform Monographs 14. Groningen: Styx Publications, 2000, lk 111.

Aruru, Enlili õde
 Nintu, sünnitamise emand.
 Tema ülesandeks on püha valitsejalikkuse sünnitellis.⁹
 Tema pillirookepp nabanööri läbilõikamiseks, *imman*-kivi ja (ravim)
 taimed on tema juhutada.

Üks Išme-Dagani hümn kirjeldab Nintu/Aruru ülesandeid peaaegu sarnaselt:

Išme-Dagan A+V, 44–45:¹⁰

[^d]nin-tu tu-tu-a ḥa-ma-ni-in-gub
 ṛgi¹-dur-ku₅-rá-ḡá [...] nam-en ḥa-ma-ni-in-ḡar

Nintu seisis abiks mu sünnituse kõrval.
 Kui mu nabanöör läbi lõigati, [...] seadis ta mu valitseja staatusse.

Enki ja maailmakord kirjeldab pikalt ka jumalanna Ninisina (tõlkes 'Isini emand') olemust ja rolli¹¹ (read 402–404). Väidetakse, et ta seisab koos taevajumal Aniga ja võib Ani jutule saada, millal iganes ta soovib. Ninsina hümnis F (6–15) mainitakse, et Enki oli see, kes määras Ninisina saatuse, keda ennast on tituleeritud kui "Ani püha tütar". Hümn järgi tuli Ninisina Enlili templist Nippurist ja saabus Enki juurde Eridusse. Enki võtab Ninisina vastu ja asub oma külalise eest hoolitsema:

Ninisina F, 8–10:¹²

èš-e a[bz]u-a dūr ba-ni-in-ḡar
 a-a-ni^d en-ki-ke₄ du₁₀-ba nam-mi-in-tuš
 [^dnin]-in-si-na-ra mí-zi na-mu-un-e

Abzu pühakojas võttis istet.
 Tema isa Enki pani ta istuma oma põlvedele.
 Ta kiitis Ninisinat.

⁹ Tõenäoliselt mingi sünnituspink.

¹⁰ Hümn väljanne: Marie-Christine Ludwig. Untersuchungen zu den Hymnen des Išme-Dagan von Isin. (SANTAG 2.) Wiesbaden: Harrassowitz, 1990, lk 161–225; Douglas R. Frayne. New Light on the Reign of Išme-Dagān. — ZA 88 (1998) lk 8–19; Wilhelm H. Ph. Römer. Sumerische 'Königshymnen' der Isin-Zeit. Leiden: Brill, 1965, lk 39–55; ETCSL 2.5.4.01.

¹¹ Vt Dietz Otto Edzard. Nin-Isina. — Reallexikon der Assyriologie und vorderasiatischen Archäologie (RIA) 9, (1998–2001), lk 387–388.

¹² Hümn väljanne: Åke W. Sjöberg. Miscellaneous Sumerian Texts, III. — JCS 34 (1982), lk 67–69; ETCSL 4.22.6.

Ninisina F, 13–15:

gada babbar-ra ħi-li im-ma-an-[te]
 dumu an kù-ga-ra bar-ra ħé-em-mi-in-du[l]
 en^dnu-dím-mud-e nam-[e-e]š m[u-ni-in-tar]

(Kui) talle hakkas meeldima valge linakangas,
 ta (Enki) riietas Ani tütre sellesse.
 Isand Nudimmud otsustas tema saatuse.

Ninisina A hümnis kirjeldatakse jumalanna Ninisina rolle ja funktsioone detailselt ning väidetakse, et Enki määras oma templis Abzus talle loitsupreestrinna kohustused (rida 30; nam-išib). Hümnis kirjeldatakse ka Ninisina sündi, kes viljastatakse taevajumala Ani poolt ja kelle sünnitab jumalanna Uraš — iidsetest aegadest peale austatud maa- ja viljakusjumalanna Urukis. Tekstis kirjeldatakse ka Ani ja Uraši sugu- list vahekorda.

*Ninisina A, 85–88:*¹³

a-a-ğ_{u₁₀} an lugal sipa diğir-re-e-ne
 kalam-e barag kù-ga ba-e-tuš
 ama-ğ_{u₁₀} ^duraš nin diğir-re-e-ne
 an-da ki-nú kù-ga šà kúš-ù e-ne sù-ud gal ba-e-du₁₁

Mu isa on An, jumalate kuningas ja karjane.
 Ta pani mu istuma maa pühale troonile.
 Mu ema on Uraš, jumalate emand.
 Aniga pühas magamistoas käis läbi, kaua ja põhjalikult lõbutses.

Ninisina D ja E-hümnid kirjeldavad Ninisinat kui taevajumal Ani armastatud tüdriku, kelle sünnitajaks on jumalanna Uraš. Teda kutsutakse ka oma isa Ani nõuandjaks — samuti nagu müüdis *Enki ja maailmakord*. Suure tõenäosusega on Ninisina hümnid kirja pandud Isini perioodil ning nende ideoloogia ja mütoloogilised motiivid on teiste selle perioodi tekstidega igati vastavuses. *Enki ja maailmakord* asetab Ninisina ühele pulgale kõige olulisemate Sumeri-Akkadi panteoni emajumalustega ning

¹³ Hümnid väljaanne: Wilhelm H. Ph. Römer. Einige Beobachtungen zur Göttin Nini(n) sina auf Grund von Quellen der Ur III-Zeit und der altbabylonischen Periode. — *Alter Orient und Altes Testament (AOAT)* 1, 1969, lk 279–305; ETCSL 4.22.1.

teda kujutatakse paiguti võrdsena muistsete tähtsate sumeri viljakus- ja emajumalannade Nintu, Nisaba ja Nanšega. Selline taotlus võis olla müüdi *Enki ja maailmakord* koostamise üheks peamiseks põhjuseks.

Enki reis Nippurisse

Isini kuninglikud hümnid ei esita selget nägemust, keda võiks pidada inimkonna loojaks. An, Enki, emajumalused ja Enlil näivad kõik olevat selle protsessiga seotud. Samas ülistatakse inimkonna heaolu eest vastutajana kõige rohkem jumal Enkit. Müüt *Enki reis Nippurisse* ja *Ur-Ninurta B*-hümn näivad mõlemad omistavat inimkonna esilekerkimise või „loomise“ protsesse jumal Anile.

Enki reis Nippurisse 1–3:¹⁴

u₄ re-a nam ba-tar-ra-ba
mu hé-ğál an ú-tu-da
ùğ-e ú-šim-gen₇ ki in-dar-ra-ba

Neil päevil, mil saatused otsustati,
aastal, mil küllus sünnitati Ani (taeva) poolt,
inimesed murdsid läbi maa justkui taimed.

Ur-Ninurta B, 6:

a-a-zu an lugal en numun i-i ùğ ki ġar-ğar-ra

Su isa on An, kuningas ja isand, kes pani (inimkonna) seemne
esile tulema, kes asetab inimesed maale.

Enki reis Nippurisse ja *Ur-Ninurta B*-hümn kirjeldavad Eridu linna kui „suurt pilve taevas, mis külvab hirmu/aukartust“.

---

¹⁴ Müüdi väljaanne: Manuel Ceccarelli. *Enkis Reise nach Nippur*. — Catherine Mittermayer, Sabine Ecklin (toim.). *Altorientalische Studien zu Ehren von Pascal Attinger*. Mu-ni u₄ ul-li₂-a-aš ga₂-ga₂-de₃. (Orbis Biblicus et Orientalis 256.) Fribourg: Academic Press; Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2012, lk 90–118; Abdul-Hadi A. Al-Fouadi. *Enki's Journey to Nippur: The Journeys of the Gods*. Ph.D. dissertation, University of Pennsylvania, 1969; ETCSL 1.1.4.

Enki reis Nippurisse 53–55:

eridu^{ki} ġissu-zu ab-ša-ga lá-a
 a-ab-ba zi-ga gaba-šu-ġar nu-tuku
 i₇ maḥ ní-ġál-la su kalam-ma zi-zi

Eridu, sinu vari ulatub merede keskpaika.
 Tõusev meri, kel pole vastast.
 Suur aukartustäratav jõevool, täites maa hirmu/aukartusega.

Ur-Ninurta B, 29–31:

ġissu-bi u₄ è-ta u₄ šu-uš kur-kur-ra ši-im-dul
 ní me-lem₄ muru₉ dugud-da-gen₇ an kù-ge íb-ús
 é-kur ki-tuš kù an^d en-líl-lá su-zi im-du₈-du₈

Tema vari katab kõik maad idast lääneni.
 Tema hirm ja aukartus justkui raske pilv järgneb pühast taevast (Ani).
 Ta levitab hirmu/aukartust E-kuri templisse,
 pühasse Ani ja Enlili elupaika.

Ka Nisaba Ahümnis on mitu sarnast kohta Enki reisi müüdiga. Mõlemas tekstis mainitakse Abgal-tarkasid — olendid, kes on tihedalt seotud Enki mütoloogiaga. Aga kahjuks pole Nisaba hümnis kirjapanekuaega võimalik täpselt määratleda.

Enki reis Nippurisse, 48:

abgal-zu siki bar-ra bí-in-du₈

Sinu Abgal, kelle juuksed lainetavad selja peal.

*Nisaba A, 44:*¹⁵

abgal siki bar-ra du₈-a-ni

Abgal — tema juuksed lainetavad selja peal.

¹⁵ Hümnis väljaanne: William W. Hallo. The Cultic Setting of Sumerian Poetry. — André Finet (toim.). Actes de la XVIIe Rencontre Assyriologique Internationale. Université Libre de Bruxelles, 30 juin – 4 juillet 1969. (Publications du Comité Belge de Recherches Historiques, Épigraphiques et Archéologiques en Mésopotamie 1.) Ham-sur-Heure: Comité belge de recherches en Mésopotamie, 1970, lk 117–134; ETCSL 4.16.1.

Inanna ja Enki

Müüdi *Inanna ja Enki* temaatika on tihedalt seotud *Enki ja maailmakorra* omaga, kus Inanna kurdab teksti lõpus Enkile, et Enki ei ole talle usaldanud maailmas ühtegi olulist ülesannet (421jj). *Enki ja maailmakorra* loos annab Enki Inannale tema ülesanded kätte vabatahtlikult. Enki ja Inanna müüdis aga jutustatakse, kuidas liialt purju joonud Enki loovutab oma me-d — jumalikud maailma korraldavad normid — Inanna kätte kogemata, alkoholi mõju all. Isini kuningas Iddin-Daggani (1974–1954) hümnis A kirjeldatakse tõenäoliselt jällegi seda, kuidas Enki andis me-d Inanna kätte vabatahtlikult.

*Iddin-Dagan A, 22–24:*¹⁶

abzu eridu^{ki}-ga me šu ba-ni-in-ti
 a-a-ni^den-ki-ke₄ saḡ-e-eš mu-ni-in-rig₇
 nam-en nam-lugal-la šu-ni-šè mu-u₈-ḡar

Eridu Abzus anti me-d tema kätte.
 Tema isa Enki asetas need tema peale.
 Valitsejavõimu ja kuningavõimu tema kätte andis.

Ka Ur-Ninurta D hümnis kirjeldatakse me-sid, mis Inanna endale sai:¹⁷

*Ur-Ninurta D, 8:*¹⁸

me-zu_{u4} silim-ma-bi ba-e-de₆ nì-nam la-ba-e-da-šub
 Sa oled toonud me-d heal päeval, mitte ükski ei ole neist
 kaduma läinud.

¹⁶ Hümnü väljanne: Daniel D. Reisman. Two Neo-Sumerian Royal Hymns. PhD dissertation. University of Pennsylvania, 1969, lk 147–211; Iddin-Dagan's Sacred Marriage Hymn. — JCS 25 (1973), lk 185–202.

¹⁷ Inanna ja Enki müüdi väljanne: Gertrud Farber-Flügge. Der Mythos "Inanna und Enki" unter besonderer Berücksichtigung der Liste der ME. (Studia Pohl 10.) Roma: Biblical Institute Press, 1973. Farber-Flügge väidab (lk 6), et need kaks teksti olid omavahel kirjanduslikus seoses ja ühes tsiteeritakse teist otseselt.

¹⁸ Hümnü väljanne: Adam Falkenstein. Sumerische religiöse Texte. — ZA 52 (1957), lk 56–75; ETCSL 2.5.6.4.

Kirjeldusi kultuslikest reisidest Eridu linna kohtab juba varadünastilises sumeri kirjanduses ja hilisemas eepilises loos *Enmerkar ja Aratta isand* on näiteks mainitud, et kuningas Enmerkar läheb Eridu linna me-de järele (rida 58: [er]idu^{ki}-ta me de₆-a-ğ_u₁₀-ne). Kas Enki ja Inanna müüdi tekst võiks olla seotud mõne iidse kultusliku festivaliga, on raske öelda, kuid see on võimalik.¹⁹

Lisaks eelnevatele näidetele võib esile tuua veel paralleele müütides *Enki ja Inanna* ning *Enki reis Nippurisse*. Kahes loos erinevates kontekstides toimuvaid joomapidusid kirjeldatakse üpriski sarnaseid kujundeid kasutades. Õlut juuakse emajumalanna Uraši nõudest ja pidu ennast kutsutakse võistluseks (a-da-mìn):

Enki reis Nippurisse 112:

zabar-e^duraš-e a-da-mìn mu-un-di-ne

Nad alustaid võistlust (juues) Uraši pronksanumatest.

Inanna ja Enki I, ii, 30:

[za]bar^duraš-a a-da-mìn mu-un-a[ka-ne]

Nad alustaid võistlust (juues) Uraši pronksanumatest.

Lõpetuseks

Analüüsid neid erinevaid müüte ja sarnaseid tekstilõike dateeritavatest kuninglikest hümnidest, näib võimatuna kindla veenvusega tõestada, et mingi konkreetne müüt pandi kirja või telliti mõne kindla valitseja perioodil. Kuid neis müütides ilmub üsna palju motiive sarnasel kujul esmakordselt kasutusele just Isini kuningate hümnides. Neile kolmele müüdile lisaks saab oletada, et ka *Inanna laskumine allilma* võiks pärineda Isini ajastust. Isini kuningate tiitlites on tähtsamate linnadena alati ära toodud Nippur, Ur, Eridu, Uruk. *Inanna*

¹⁹ Vt Catherine Mittermayer. Enmerkara und der Herr von Arata: Ein ungleicher Wettstreit. (Orbis Biblicus et Orientalis 239). Fribourg: Academic Press; Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2009, lk 80.

laskumises allilma on jumalanna reisi kirjeldatud järjekorras Nippur, Ur, Eridu.²⁰

Kuigi ei ole ühtegi otsest tõendit, millele tuginedes saaks väita, et eelpool analüüsitud müüdid peavad olema koostatud Isini ajastul, juhiavad kaudsed tõendid ja üleüldine konteksti analüüs väga tugevalt just selles suunas.

---

²⁰ Vt Inanna laskumine allilma: Samuel N. Kramer. *Inanna's Descent to the Netherworld*. — *Proc Am Philos Soc* 124 (1980), lk 299–310; *ETCSL* 1.4.1: read 37–67 ja 182–216 ning kokkuvõtlikult 322–324: é-kur-re é^dmu-ul-líl-lá-šè / úri^{ki}-ma é^dnanna-šè / úru-zé-eb^{ki} é^dam-an-ki-ká-šè.